

ZESPÓŁ ROBOCZY KOMITETU PSYCHOLOGII PAN DO SPRAW KRYTERIÓW AWANSOWYCH

Podstawa prawna działania zespołu – uchwała Komitetu Psychologii PAN z dnia 01 marca 2019 r.

Komitet Psychologii PAN powołał zespół roboczy w składzie:

Bilewicz Michał (UW)
Brzeziński Jerzy Marian (koordynator; UAM)
Cieciuch Jan (UKSW)
Harciarek Michał (UG)
Jaśko Katarzyna (UJ)
Oleś Piotr (KUL JP II)
Ostaszewski Paweł (Uniwersytet SWPS)
Paruzel-Czachura Mariola (UŚ)
Wierzchoń Michał (UJ)

Zespół został zobowiązany do przygotowania projektu:

1. Standardów dla rozpraw doktorskich w dyscyplinie naukowej psychologia,
 - 1.1. Rozprawa doktorska jako zbiór opublikowanych i powiązanych tematycznie artykułów naukowych (zadanie 1.1),
 - 1.2. Rozprawa doktorska będąca pracą pisemną (zadanie 1.2)
2. Standardów dla prac habilitacyjnych rozumianych jako „cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopismach naukowych lub w recenzowanych materiałach z konferencji naukowych...” (zadanie 2)

Zespół przedłożył Komitetowi wykonanie zadania 1.1. Komitet – po dyskusji i wprowadzeniu uzupełnień – przyjął niżej przedstawiony dokument.

Prawne ramy dokumentu przygotowywanego przez zespół określa ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce – rozdział 2. Stopień doktora: art. 185 – 217.

Podnosząc poprzeczkę korzystamy z: art. 186 ust. 1 pkt 5: stopień doktora nadaje się osobie, która [...] 5) **spełniła inne wymagania określone przez podmiot doktoryzujący**. (wyróż. nasze); także art. 192 ust. 3. Senat albo rada naukowa może określić wymagania, o których mowa w art. 186 ust. 1 pkt 5, lub dodatkowe warunki dopuszczenia do obrony”.

Pomocniczo korzystamy z: Izdebski, H., Zieliński, J. M. (2019). *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*. Warszawa: Wolters Kluwer [Dział V. Stopnie i tytuł w systemie szkolnictwa wyższego i nauki. Rozdział 2. Stopień doktora. Oddział 1. Nadawanie stopnia doktora, s. 298-326].

Postulowane przez nas **podwyższenie** kryteriów uznawania jakiegoś zbioru artykułów naukowych za wypełniającego znamiona rozprawy doktorskiej jest zgodne z zapisami ustawowymi.

Niniejsze standardy dotyczą postępowań doktorskich prowadzonych zgodnie

ZADANIE 1: OPRACOWANIE STANDARDÓW DLA ROZPRAW DOKTORSKICH W DYSCYPLINIE NAUKOWEJ PSYCHOLOGIA

z przepisami ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

1.1. Rozprawa doktorska jako „zbiór opublikowanych i powiązanych tematycznie artykułów naukowych” [art. 187 ust. 3 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce]

1.1.1. Założenia wyjściowe

Pytanie: jak rozumiemy standardy? To zestaw wymagań stawianych:

- a) doktorantowi,
- b) promotorowi,
- c) radzie dyscypliny naukowej (tu: psychologii),

odnoszących się do **naukowej wartości** rozprawy doktorskiej. Z całą mocą tedy podkreślamy, iż **doktorat powinien wносить coś nowego do istniejącej wiedzy**.

zob. 187. 2. Przedmiotem rozprawy doktorskiej jest **oryginalne rozwiązanie problemu naukowego**, oryginalne rozwiązanie w zakresie zastosowania wyników badań naukowych w sferze gospodarczej lub społecznej albo oryginalne dokonanie artystyczne. (wyróż. nasze)

Dla rad dyscypliny psychologia (bo im senaty uczelni delegują, jako podmioty doktoryzujące, część swoich uprawnień), które osiągnęły poziom A+, A, B+ sformułowane przez nas wymagania nie powinny budzić merytorycznych zastrzeżeń. Mało tego, jednostki organizacyjne w których „ulokowana” jest psychologia (podkreślimy: rozumiana jako dyscyplina **naukowa**, a nie jako kierunek studiów) powinny być żywotnie zainteresowane tym, aby przeprowadzane w ich uczelniach przewody doktorskie zaowocowały naukowo wartościowymi publikacjami. Wynikami pracy doktoranta warto podzielić się ze „światem” nauki. A najłatwiej i najefektywniej uczynić to poprzez publikacje artykułów naukowych w czasopismach dostępnych w światowych bazach: JCR i Scopus.

Rozprawa doktorska powinna być wbudowana w plan badawczy jednostki naukowej, powinna stanowić element większego przedsięwzięcia badawczego i dlatego powinniśmy dopuszczać współautorstwo prac wchodzących do ustawowo rozumianego zbioru opublikowanych artykułów naukowych. Uważamy też, że i promotor powinien być współautorem przynajmniej jednego artykułu wchodzącego do rozprawy doktorskiej.

W owym zbiorze prac powinna znaleźć się praca (prace), w której autor przedstawi podstawy teoretyczne przeprowadzonych badań. Jednakże nie przesądzamy tego, czy powinny być one wyłożone w jednym, osobnym artykule czy też rozłożone w dwóch-trzech artykułach.

I jeszcze jedno. Pisząc o badaniach naukowych, mamy na myśli także prace *stricte* teoretyczne (np. historia myśli psychologicznej, metodologia). Ustawodawca napisał:

art. 187. ust. 1. Rozprawa doktorska prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w dyscyplinie albo dyscyplinach oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej lub artystycznej.

1.1.2. Szczegółowe kryteria

Liczba publikacji

- A. Minimum **dwa opublikowane** artykuły w czasopismach z bazy JCR. Jeżeli są to prace współautorskie, to doktorant powinien być wiodącym autorem **przynajmniej jednego artykułu**, a jego wkład (potwierdzony przez współautorów) powinien być na poziomie co najmniej 50%. Albo:
- B. Minimum **trzy opublikowane** artykuły: **jeden** w czasopiśmie z bazy JCR, a **dwa w czasopismach** z bazy Scopus. Doktorant powinien być wiodącym autorem artykułu zamieszczonego w czasopiśmie z bazy JCR, a jego wkład (potwierdzony przez współautorów) powinien być na poziomie co najmniej 50%.

Artykuł dostępny w tzw. wersji *online first* z nadanym numerem DOI – traktujemy jako opublikowany. Natomiast artykuł zaakceptowany do druku i poświadczony „listem akceptacyjnym” nie może być uznany jako „artykuł opublikowany”.

Zgodnie z art. 188 ustawy:

art. 188. 1. Podmiot doktoryzujący, nie później niż 30 dni przed wyznaczonym dniem obrony rozprawy doktorskiej, udostępnia w BIP na swojej stronie podmiotowej rozprawę doktorską będącą pracą pisemną wraz z jej streszczeniem albo **opis rozprawy doktorskiej niebędącej pracą pisemną** oraz recenzje. (wyróż. nasze)

Zatem, „podmiot doktoryzujący” musi zamieścić w BIP jedynie opis rozprawy doktorskiej, która składa się z **opublikowanych artykułów naukowych**.

Autoreferat

Rada dyscypliny naukowej **może** zażądać od doktoranta, aby do zbioru opublikowanych artykułów stanowiących rozprawę doktorską dołączył tekst autoreferatu (bez obowiązku jego wcześniejszego opublikowania). W owym autoreferacie powinny być wyłożone założenia teoretyczne badań, których wyniki zostały zamieszczone w artykułach naukowych składających się na rozprawę doktorską, a także powinno się w nim znaleźć podsumowanie najważniejszych osiągnięć naukowych wraz z podaniem ich dyskusji w kontekście przyjętych założeń teoretycznych.

Tekst autoreferatu powinien być dostępny (np. poprzez Internet) dla wszystkich członków rady dyscypliny naukowej (w tym i dla recenzentów).

Promotor jako współautor artykułów

Promotor może być współautorem artykułu wchodzącego do rozprawy doktorskiej, ale nie jako „wiodący autor”.

art. 190. 1. Opieka naukowa nad przygotowaniem rozprawy doktorskiej jest sprawowana przez promotora lub promotorów albo przez promotora i promotora pomocniczego.

Konieczność określenia udziału własnego doktoranta we wspólnej publikacji

W **każdym** – przedstawionym przez doktoranta – artykule naukowym powinien być podany procentowy i opisowy jego udział w powstaniu artykułu (potwierdzony przez wszystkich współautorów).

To jednak recenzenci powinni udzielić odpowiedzi na kluczowe pytanie: czy udział (wkład) doktoranta w:

- a) stworzeniu podstaw teoretycznych projektu,
- b) przeprowadzeniu badania
- c) przedstawieniu analizy danych

był na tyle merytorycznie istotny, iżby uznać daną pracę za zasługującą na to, aby włączyć ją do rozprawy doktorskiej.

Dzielenie tej samej publikacji między doktorantami

Ta sama publikacja współautorska, prezentująca wyniki jakiegoś badania może być wykorzystana także przez innego doktoranta w jego postępowaniu doktorskim.

Konflikt interesów

Przyszły recenzent nie powinien być współautorem jakichkolwiek prac opublikowanych przez doktoranta.

Otwarta nauka

W trosce o rzetelność i transparentność badań zaleca się, aby doktorantki /doktoranci stosowali praktyki otwartej nauki. W szczególności należy zadbać o:

- 1) Prerejestrację badań wraz z hipotezami, planowanymi analizami oraz kompletem materiałów (np. w repozytoriach uniwersyteckich bądź w serwisach typu *Open Science Framework*).
- 2) Udostępnianie danych, kodu analitycznego i materiałów badawczych poprzez trwały link do repozytorium po zakończeniu badań. W sytuacji, w której udostępnienie nie jest możliwe, należy to uzasadnić. Baza danych, kod i materiały powinny być opatrzone opisem umożliwiającym ich zweryfikowanie.
- 3) Korzystanie z repozytoriów zapewniających długoterminowe przechowywanie danych (np. na okres co najmniej 20 lat).
- 4) Zalecamy udostępnianie materiałów badawczych w języku, w którym prowadzono badanie (np. po polsku). Jeżeli z przyczyn merytorycznych, redakcyjnych lub instytucjonalnych potrzebna jest wersja angielska, plik musi jednoznacznie wskazywać charakter tłumaczenia (np. pełna adaptacja; przekład roboczy).
- 5) Upowszechnianie wyników badań w trybie otwartym – poprzez publikowanie preprintów i/lub postprintów (np. w serwisie PsyArXiv Preprints) oraz artykułów w otwartym dostępie (w zależności od możliwości czasopisma). Przestrzegamy jednak przed publikowaniem artykułów w czasopismach drapieżnych (*predatory journals*).
- 6) Zapisywanie plików w formatach możliwych do odtworzenia w darmowych programach (np. CSV, TXT, PDF), aby zapewnić ich długoterminową dostępność i użyteczność.

Ze względu na zróżnicowanie typów prowadzonych badań oraz specyfikę wymagań poszczególnych subdyscyplin psychologii, nie wszystkie powyższe rekomendacje mogą być równie łatwe do wdrożenia. W związku z dynamicznym rozwojem praktyk otwartej nauki, zaleca się stosowanie aktualnych standardów w tym zakresie w obrębie własnej subdyscypliny.

* * *

Kryteria sformułowane powyżej, traktujemy jako otwierające dyskusję w gronie członków rady dyscypliny, promotora i – zwłaszcza – recenzentów; nie stanowią one rekomendacji dla recenzentów, ale wskazanie dla doktorantów i promotorów, jakie publikacje powinny składać się na zbiór artykułów.

Formalne li tylko spełnienie warunków opisanych w tym dokumencie nie może być traktowane jako wystarczające do uzyskania stopnia doktora. Wartość naukowa przedłożonych artykułów, oceniana zwłaszcza pod kątem *novum*, stanowi przedmiot niezależnej oceny recenzentów. To rada dyscypliny podzieli (nie podzieli) uwagi recenzentów i wystąpi o nadanie (odmowę nadania) stopnia doktora.

Rzecz jasna, że odstępstwa od rekomendacji są dopuszczalne, jeżeli tylko wpływają na podwyższenie jakości merytorycznej rozprawy doktorskiej i nie są sprzeczne z ustawą.